

Sanja Bilač*

Mediji u nastavi hrvatskoga jezika

UDK 371.3:811.163.42]:316.774
Stručni članak

Primljeno: 22. 12. 2011.
Prihvaćeno: 20. 8. 2012.

Sažetak: *Mediji kao sastavni dio tehnologije obrazovanja podrazumijevaju osuvremenjivanje nastave. Veća učinkovitost nastave, društveni zahtjevi za povećanjem informatičke pismenosti mladih, razvijanje kompetencija učenika te raznolika ponuda medija značajno utječu na njihovu uporabu u osnovnoj školi. Osim u području medijske kulture, mediji se rabe i unutar drugih nastavnih područja hrvatskoga jezika. Ostvarivanje zadaća iz područja medijske kulture uglavnom ovisi o opremljenosti školske knjižnice, zainteresiranosti, snalažljivosti i stručnoj osposobljenosti učitelja.*

Ključne riječi: *osnovna škola, mediji, medijska kultura, nastava hrvatskoga jezika*

Sanja Bilac*

Media in Croatian Language Teaching

UDC 371.3:811.163.42]:316.774
Professional article

Accepted: 22nd December 2011
Confirmed: 20th August 2012

Summary: *Media as integral parts of education technology implicate teaching modernization. Higher efficacy of teaching, social demands for increasing youths' computer literacy, development of pupils' competencies as well as diverse media facilities, significantly affect the use of media in primary schools. Apart from Media Education, the media are used within other teaching areas of Croatian. The achievement of tasks from the area of Media Education mainly depends on the equipment of a school library as well as on teachers' interest, adaptability and professional qualification.*

Key words: *primary school, media, Media Education, Croatian Language Teaching*

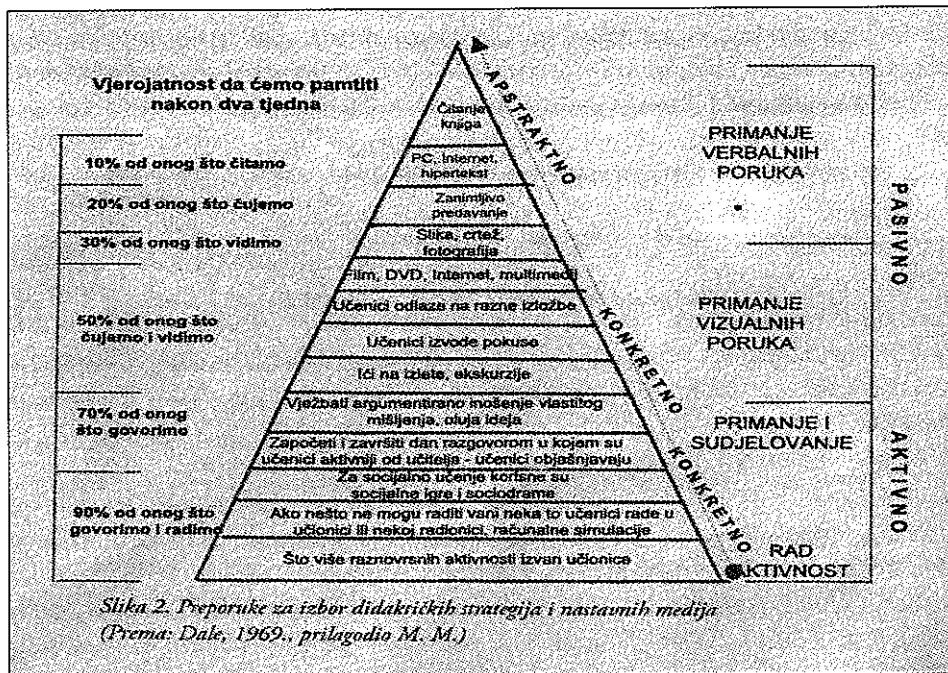
1. Uvod

U kontekstu suvremenih, globalnih promjena razvidna je potreba snažnije integracije suvremene tehnologije u proces obrazovanja. Dok je prvu etapu obrazovanja karakterizirala živa riječ, otkrićem tiska knjiga postaje novim izvorom znanja, a tehnologija obrazovanja razvija se promatranjem neposredne stvarnosti, uporabom manipulativnih i operativnih audiovizualnih tehnika i masovnih medija te, na poslijetku, kompjuerizacijom obrazovanja i multimedijjskim tehnikama. Uza živu riječ, knjigu, promatranje, audiovizualne tehnike, masovni mediji otvaraju velike mogućnosti u obrazovanju i čine sastavni dio suvremene tehnologije obrazovanja (Bezić, 2000.). Suvremeno medijsko okružje te djeca i mladi kao sastavni „dio svjetske informacijske mreže“ impliciraju osuvremenjivanje nastave.

Riječ „medij“ latinskog je podrijetla (lat. *medius* – srednji, u sredini). Medij je „sredstvo komunikacije“ (Anić, Goldstein, 2004., str. 839). Rabe se i koncepti obrazovna, odnosno nastavna tehnologija (Bognar i Matijević, 2002., str. 326). Tehnologiju obrazovanja Bezić definira kao „sveukupnost izvora znanja i sredstava za odgojno-obrazovni rad“ (2000., str. 20). Nastavnu tehnologiju Skok definira kao „dio didaktičke strategije“ (2000., str. 268). Nastavni mediji uglavnom se razvrstavaju prema osjetilima: vizualni (slikovnice, nastavni listići, knjige, zidne slike, crteži, prozirnice, dijapozitivi, aplikacije, modeli, makete, materijali za didaktičke igre, nastavni filmovi, videokasetni sustavi...), auditivni (audiokasete, CD-ovi te radio), audiovizualni mediji (mediji kod kojih nalazimo kombinaciju zvuka i slike, primjerice televizijske emisije, zvučni zapisi na videokaseti, dokumentarni i igrani filmovi, multimedijjski softveri na CD-ovima). Posebna skupina koja se često izdvojeno analizira podrazumijeva računala, fonolaboratorije za učenje jezika i internet (Bognar, Matijević, 2002., str. 329-342).

Uporaba medija u nastavi često se obrazlaže većom učinkovitosti u odnosu na tradicionalnu nastavu te društvenim zahtjevima za povećanjem informatičke pismenosti mladih (Palekčić, 2000.). Lavrnja (2000.) upozorava na dva paradoksa u vezi s obrazovnom tehnologijom. Većina medija koji se primjenjuju u obrazovanju nije namijenjena u navedene svrhe. Drugi paradoks povezan je s novom ulogom nastavnika. Obrazovna tehnologija nastavniku povećava posao u nastavi u odnosu na tradicionalan pristup. Posljedica navedenih paradoksa jest neodgovarajuća primjena nastavne tehnologije koja se temelji na nekim mogućnostima, a ne primjenjuje se u cjelini procesa nastave i učenja. Druga je posljedica tihi „bojkot“ primjene obrazovne tehnologije zbog nedovoljne pripremljenosti za njezinu uporabu te zbog dodatnog napora za pripremu. Pri objašnjavanju kriterija za izbor nastavnih medija, na didaktičare je znatno utjecala

teorija američkog pedagoga Edgara Dalea pod nazivom „stožac iskustva“. Svoju je teoriju grafički prikazao u obliku trokuta te naznačio redosljed didaktičkih medija i strategija od najmanje učinkovitih na vrhu trokuta (stošca) do najdjelotvornijih na dnu.

Slika 1 — Preporuke za izbor didaktičkih strategija i nastavnih medija
(Dale, 1969., prema Matijević, 2006., str. 26).

Prilagodba Daleova stošca (slika 1) ističe aktualnost njegova učenja te nužnost realnog sagledavanja vrijednosti pojedinih didaktičkih strategija i medija (Matijević, 2006.). Kada je riječ o izboru medija, didaktičari se slažu kako je prije svega važno uvažavati ciljeve odgoja i obrazovanja predviđene kurikulumom, sadržaje učenja, psihofizička obilježja i prethodna iskustva učenika, ekonomske mogućnosti škole i učitelja, komunikološka obilježja i prednosti pojedinog medija te učiteljevu osposobljenost i osobne stavove (Matijević, 1999.).

2. Medijska kultura u nastavi hrvatskoga jezika

Na UNESCO-voj konferenciji Odgoj za medije (1982.) potpisana je deklaracija kojom se naglašava važnost medijskog odgoja. Cilj je njegova integracija na svim obrazovnim razinama, i to u osnovne predmete, a ne toliko

u oblikovanje specifičnog predmeta. U Europi su prvi odgoj za medije uveli u Francuskoj. U Velikoj Britaniji, Kanadi, Australiji i drugim državama medijska je pismenost obvezatan dio jezičnog poučavanja. U Švedskoj je odgoj za medije sastavni dio svih predmeta u osnovnoj školi. I u drugim državama, primjerice u Austriji, SAD-u, Danskoj i Nizozemskoj napravljene su brojne studije i postavljeni modeli za uključivanje odgoja za medije u školsku satnicu svih obrazovnih razina, ponajprije u osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje.

Medijski odgoj u hrvatskom se obrazovnom sustavu provodi u okviru nastave hrvatskoga jezika od prvog do osmog razreda. Ovako postavljen koncept prilično se razlikuje od suvremenoga koncepta koji pokušava omogućiti djeci, roditeljima i nastavnicima odgovor na agresivnu ulogu koju mediji imaju danas u životu djece i obitelji. (Erjavec-Zgrabljic, 2000.). Hrvatski jezik, najopsežniji predmet osnovnoškolskog obrazovanja, zastupljen je od prvog do osmog razreda osnovne škole, a obuhvaća četiri predmetne sastavnice: *hrvatski jezik, književnost, jezično izražavanje i medijsku kulturu*. Zadaće nastavnoga područja medijske kulture jesu: osposobljavanje za komunikaciju s medijima; primanje (repcija) kazališne predstave, filma, radijske i televizijske emisije; osposobljavanje za vrjednovanje radijskih i televizijskih emisija te filmskih ostvarenja.

Praksa u hrvatskim školama pokazuje kako ostvarivanje zadaća iz područja medijske kulture uglavnom ovisi o opremljenosti školske knjižnice te zainteresiranosti, snalazljivosti i stručnoj osposobljenosti učitelja. Školske su knjižnice uglavnom vrlo slabo opremljene filmovima koji su predviđeni nastavnim planom i programom. No, sadržaji medijske kulture u razrednoj nastavi ne prate stvarne aktivnosti i interese mladih te suvremenu društvenu problematiku povezanu s odgojem i obrazovanjem mladih. Sadržajem medijske kulture u razrednoj nastavi, primjerice, nije predviđeno korištenje mobitelima te „surfanje“ internetskim stranicama. Naime, sve je izraženija društvena potreba za borbom protiv elektroničkog nasilja. No, u nastavnom planu i programu nedostaju obrazovne zadaće kojima bi se mlade poučavalo kako ispravno upotrijebiti modernu tehnologiju za opće dobro.

Prema istraživanju Hrabrog telefona i Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba, pokazalo se da je 16 posto djece primilo prijeteću ili uznemirujuću poruku putem mobitela te da je 23 posto djece i mladih fotografiralo i / ili snimalo mobitelom vršnjake u tučnjavi ili drugom nasilnom ponašanju. Alarmanan je podatak da je 37 posto djece otišlo, bez pratnje, na sastanak s internetskim prijateljem (Nađ, 2009.).

Uporabom moderne tehnologije, učenici razvijaju ključne kompetencije neophodne svim članovima društva koje počiva na znanju, posebice digitalnu kompetenciju, komuniciranje na materinskom i stranom jeziku te sposobnost učenja kako učiti.

Osim u području medijske kulture, mediji se koriste i unutar drugih nastavnih područja hrvatskoga jezika. Tako se, primjerice, unutar nastavnoga područja *početno čitanje i pisanje* praktičari koriste računalnim programima koji pomažu učenicima u svladavanju početnoga čitanja i pisanja. Bogat je izbor CD-ova, računalnih programa, multimedijjskih CD-ROM-ova, video-kaseta. Sve je zastupljenija i ponuda obveznih udžbenika sa zvučnim CD-om. Auditivne medije učitelji primjenjuju prilikom zajedničkih aktivnosti u školi, ali i samostalnog učenja kod kuće. Sadržaji su didaktički strukturirani i oblikovani za potrebe učenja i odgoja. Zapisi su raznoliki: glazba, pjesma, govor stručnjaka i umjetnika, zvučni zapisi prirodnih pojava (pjev ptica, žubor vode, zvukovi na gradskim prometnicama...). Dopuna su udžbeniku i nastavni materijali u elektroničkom obliku (na CD-u ili nekom drugom elektroničkome mediju). Osim učitelja, upotrebljavaju ih i učenici kao dodatni materijal za samostalan rad u učionici ili kod kuće. U praksi se najviše koristi CD uz udžbenički komplet ili zvučni glazbeni CD primjeren integriranom poučavanju (primjerice hrvatskog jezika i glazbene kulture). Dobar primjer uporabe medija radi usmjeravanja na samostalan rad učenika i samoprocjenu napretka jest korištenje diktafonom za tonsko snimanje učenika (učenik samostalno čita, nakon čitanja sluša izgovarani tekst, pripovijeda sadržaj, razgovora s drugim osobama, vodi intervju) te tonsko snimanje osoba (videokamerom).

Vizualni mediji vrlo su zastupljeni u razrednoj nastavi. Osim različitih knjiga, slika, nastavnih listića, didaktičkih igara, posljednjih se godina značajno rabe i prezentacije učitelja i učenika u računalnom programu *Power Point*. Prezentiraju se zadaci i različita rješenja, osobni i skupni projekti, rezultati provedenih istraživanja, razredni kvizovi, igre asocijacija, i slično. Sve je veći broj učenika koji su razvili i vještinu fotografiranja te sudjeluju primjerice u stvaranju razrednoga fotoalbuma.

Od audiovizualnih medija, najzastupljeniji su igrani filmovi (najčešće oni snimljeni prema književnom djelu predviđenom za lekturu), animirani filmovi te manje dokumentarni filmovi. U uporabi su i interaktivne igre, obrazovni softveri. Računalo i internet zastupljeni su uglavnom kroz različite zadatke istraživanja, ali prisutni su i drugi korisni primjeri služenja internetom, primjerice dopisivanje elektroničkom poštom, pretraživanje podataka za rad na projektu, uporaba rječnika i sl.

Učenje uz pomoć računala omogućava interaktivno učenje, a naglašeno je i samoorganiziranje, jer učenik sam određuje tempo učenja. Prema Matijević (1999.), računala u nastavi mogu se rabiti u zajedničkoj nastavi u učionici, za individualno učenje u školi te kod kuće. Posredstvom računalne opreme, učenicima sadržaje možemo prikazivati tekstom, crtežom, fotografijom i zvukom, a iznimno su velike mogućnosti prikazivanja prirodnih i tehnoloških

procesa računalnom simulacijom. „Osnovna pogreška koju čine stručnjaci za školstvo u vezi s osobnim računalima i internetom na kraju dvadesetog stoljeća vidljiva je u pokušajima da se taj medij podredi globalnoj didaktičkoj strategiji koju smo nazvali razredno-predmetno-satnim sustavom. Računala i internet pružaju toliko drugih mogućnosti koje nadilaze ograničenja spomenutog sustava da je šteta ne pronaći one koje prevladavaju te barijere (učiti točno 45 minuta i zamijeniti rad nekom drugom aktivnošću jer je zvonilo za kraj sata)“ (Matijević, 1999., str. 504).

3. Zaključak

Mnogo je prednosti istaknuto u vezi s uporabom medija u nastavi: raznovrsnija i učinkovitija komunikacija, interaktivno učenje, motivacija za učenjem, inovativni pristup učenju... No, istovremeno se naglašava opasnost od zanemarivanja učenja u izvornoj stvarnosti, pretjerivanje u primjeni medija, nekritičko uvođenje i primjena u nastavi.

Posebnu pozornost valjalo bi usmjeriti na stalno stručno osposobljavanje učitelja u području didaktike medija, suvremeniju i kvalitetniju opremljenost škola obrazovnim tehnologijama te neprekidno praćenje utjecaja medija na razvoj i učenje djece te poučavanje.

Kad je riječ o obrazovnim tehnologijama, možda je najbolje zaključiti citatom: „Niti jedan pristup koji zahtijeva od učenika da uči kroz znatnu interakciju s materijalom ili računalom, a bez čestih učiteljevih komentara, vođenja i nadgledanja neće biti uspješan“ (Vizek Vidović, 2003., str. 160).

Literatura:

1. Anić, V. i Goldstein I. (2004.): *Rječnik stranih riječi*, Zagreb: Novi Liber.
2. Bezić, K. (2000.). *Tehnologija obrazovanja i školovanje učitelja*, u: V. Rosić (ur.), *Nastavnik i suvremena obrazovna tehnologija*, Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za pedagogiju.
3. Bognar, L. i Matijević, M. (2002.): *Didaktika*, Zagreb: Školska knjiga.
4. Erjavec, K. i Zgrabljic, N. (2000.): *Odgovori za medije u školama u svijetu — Hrvatski model medijskog odgoja. Medijska istraživanja 1*: 89-107.
5. Lavrnja, I. (2000.). *Obrazovna tehnologija i mijenjanje uloge nastavnika*, u: V. Rosić (ur.), *Nastavnik i suvremena obrazovna tehnologija*, Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za pedagogiju.
6. Matijević, M. (1999.): *Didaktika i obrazovna tehnologija*, u: *Osnove suvremene pedagogije*, Zagreb: Hrvatski pedagoško književni zbor.

7. Matijević, M. (2000.). *Hipermedijska obrazovna tehnologija u osnovnoj školi*, u: V. Rosić (ur.), *Nastavnik i suvremena obrazovna tehnologija*, Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za pedagogiju.
8. Matijević, M. (2006.). Izbor medija i didaktičkih strategija u svjetlu Deleova stošca iskustva. *Prema kvalitetnoj školi 5*: 21-29.
9. Nađ, B. (2009.). *Zajednička borba djece, roditelja i učitelja*, Zagreb: Školske novine.
10. Palekčić, M. (2000.). *Didaktički kriteriji uporabe suvremenih medija u nastavi*, u: V. Rosić (ur.), *Nastavnik i suvremena obrazovna tehnologija*, Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za pedagogiju.
11. Skok, P. (2000.). *Uloga nastavnika u pedagoškoj učinkovitosti nastavne tehnologije*, u: V. Rosić (ur.), *Nastavnik i suvremena obrazovna tehnologija*, Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za pedagogiju.
12. Vizek Vidović, V. i dr. (2003.). *Psihologija obrazovanja*, Zagreb: IEP-VERN.

Sanja Bilač*

I medie nell'insegnamento della lingua croata

UDK 371.3:811.163.42]:316.774
Articolo compilativo

Ricevuto: 22. 12. 2011
Accettato per la stampa: 20. 8. 2012

Riassunto: *I media come parte integrante della tecnologia dell'educazione implicano la modernizzazione nell'insegnamento. La maggiore efficacia dell'insegnamento, la richiesta sociale di una maggiore alfabetizzazione dei giovani, lo sviluppo negli alunni delle varie competenze nonché un'offerta più variegata dei media influiscono in maniera significativa sul loro impiego nelle scuole elementari. Oltre che nel campo della cultura dei media stessi, i media vengono utilizzati anche nelle altre aree d'insegnamento della lingua croata. Il conseguimento degli obiettivi nel campo della cultura dei media dipende nella maggior parte dall'equipaggiamento della biblioteca scolastica, dall'interesse, dall'abilità e dalla preparazione tecnica degli insegnanti.*

Parole chiave: *scuola elementare, media, cultura dei media, insegnamento della lingua croata*

* Sanja Bilač, doktorand
Sveučilišta u Zagrebu
Učiteljski fakultet
sanja.bilac@gmail.com

* Sanja Bilac, Doctoral
Student at the University
of Zagreb
Faculty of Teacher
Education
sanja.bilac@gmail.com

* Sanja Bilač
Dottoranda dell'Università
degli Studi di Zagabria
Facoltà di Scienze della
Formazione
sanja.bilac@gmail.com